

S.T. 1970

Pr. Prof. D. Stăniloae

TEMEIURILE TEOLOGICE ALE IERARHIEI ȘI ALE SINODALITĂȚII EI

Ierarhia și sinodalitatea ei în Biserica Ortodoxă implică în sine trei principii: principiul comununii, care e principiul general al înțregii vieți a Bisericii și de la care conducerea ei nu se poate abate; principiul originii transcendente a slujirii ei, prin care se deosebește în cadrul comununii bisericesti ca o comuniune aparte; și principiul complimentarității între conducerea sinodală ierarhică și poporul bisericesc. Fiecare din aceste principii au diferite temeiuri dogmatice.

1. *Principiul comununii* îl găsim pe toate treptele existenței, de la Dumnezeu pînă la ultima creatură.

Modelul și sursa întregii comununi este Dumnezeu în Treime. Comuniunea în Dumnezeu este perfectă. Ea ne arată că nu există cunoaștere și spiritualitate adevărată decît în comuniune. Aceasta pentru că fără comuniune nu există iubire, iar fără iubire nu există cunoaștere și spiritualitate. Numai prin iubire un subiect pătrunde în interiorul altui subiect sau se deschide aceluia. Numai în iubire se ating profunzimile sau înălțimile ființei ascunse în subiecte și în armonie bogățește fiecare subiect din viața celorlalte subiecte și în armonie cu ele. De aceea în perfecta comuniune treimică înțelepciunea este una, voînța una, ființa una și puterea una. Sfînta Treime arată că principiul unității este nu o persoană singulară, ci comuniunea sau principiul iubirii.

După modelul Sfîntei Treimi este creat și omul în comuniune. Sfîntul Grigorie de Nisa spune: «Nu într-o parte a firii (umane) este chipul lui Dumnezeu, nici în vreunul din oamenii priviți în ei înșiși este harul, ci această putere străbate prin tot neamul omenesc... Deci toată firea omenească care străbate de la cel dintîi om pînă la cel de pe urmă este un singur chip al Celui de sus» (*De Opificio ominis*, P. G., XLIV, 135).

Filozofia din ultima jumătate de secol a pus în evidență faptul că omul nu poate avea conștiința eului propriu decît în relația cu un «tu». Dar mai trebuie arătat că «eu» și «tu» nu putem fi fără un conținut comun de preocupări, iar cel mai prețios conținut este un eul treilea subiect, iar în categoria celui de al treilea intră toate persoanele care nu sînt în relația momentană de «eu-tu». Conjugarea are neapărat trei persoane: eu — tu — el; nici mai mult, nici mai puțin. Omul nu se descoperă pe sine decît în măsura în care descoperă pe ceilalți oameni. Noi vorbim în general de perioada care a început cu Renașterea ca despre o perioadă a descoperirii eului propriu. Dar, pînă în preajma timpului nostru, omul nu și-a descoperit decît eul propriu. De aceea a fost posibil ca unii mergînd pe alte continente să descopere numai spațiile geografice ale acelor continente și bogățiile lor, nu și

Manuscrisele nepublicate nu se restituie. Colaboratorii sînt rugați să-și păstreze copie de pe manuscrisele pe care le trimit Redacției.

*

Manuscrisele, cărțile, comunicările oficiale ale Eparhiilor, revistele periodice, abonamentele și orice fel de corespondență privitoare la revistă se trimit pe adresa: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Intrarea Patriarhiei nr. 9, sectorul V, București, cont. 49.8.01.000 — Banca Națională a R. S. României, Filiala sectorului V, cu mențiunea: pentru «Studii Teologice», revista Institutelor Teologice din Patriarhia Română.

popoarele de acolo. Descoperirea omului din perioada ce a urmat Renașterii a fost o descoperire a omului ca individ, dar acesta nu este omul întreg. Numai în comuniunea «eu-tu-el» omul se descoperă în întregime, pentru că se descoperă ca subiect înzestrat cu atribuțiile responsabilității, pentru că descoperă egala valoare a umanității în toate persoanele.

Nu există persoană în afara legăturii ontologic-dialogice cu alte persoane. Nici o persoană nu se poate realiza cu adevărat fără activarea acestei legături printr-o comuniune reală.

Persoana este prin definiție subiect de comuniune. Ea trebuie să se comunice altor persoane și trebuie să primească comunicarea de la alte persoane. Ea nu se poate realiza intelectual și moral decât în comuniune. Iar în comuniunea adevărată o persoană nu pune pe altă în situație de inferioritate. Comuniunea adevărată se realizează între parteneri care se socotesc egali. Toate conflictele dintre oameni provin din faptul că nu se tratează reciproc în legăturile dintre ei ca subiecte egale.

Legătura de comuniune, înscrisă în natura umană prin creație în virtutea faptului că e făcută după chipul lui Dumnezeu, este restabilită în cei ce se unesc prin credință în Hristos, întrucât aceștia devin un trup al Lui. Sfântul Apostol Pavel a insistat asupra unității de trup de care se bucură cei ce sint în Hristos. Pe Corinteni care se dezbinașeră între ei Sfântul Apostol Pavel îi întreabă: «Oare, s-a împărțit Hristos?» (I Cor. I, 13)¹.

Un rol important în adunarea credincioșilor în Hristos îl are unitatea credinței și împărtășirea euharistică cu același Iisus Hristos.

Sfântul Apostol Pavel a pus în legătură adunarea credincioșilor în Hristos într-o unitate de trup cu ideea că prin aceasta Logosul divin, Care s-a întrupat, a început să readune în Sine creaturile care s-au dezbinașt prin păcat și au leștit din Logos. Hristos a venit ca pe toate să le readune, să le recapituleze în Sine (Colos. I, 16, 20). Unii Părinți au văzut unitatea primordiale a făpturilor în Logos ca având o bază în unitatea eternă a rațiunilor lor în Logosul divin (Sfântul Maxim Mărturisitorul).

În general Părinții orientali, reluând ideea unității de trup pe care o alcătuiesc creștinii în Hristos subliniază rolul Sfântului Duh în realizarea acestei unități. După ei, prin Duhul lui Hristos ia ființă și se susține Biserica în calitate de trup tainic al Domnului, de comuniune sau catolicitate bisericească. Sfântul Grigorie de Nazianz și Sfântul Grigorie de Nisa atribuie Sfântului Duh faptul că la Cincizecime se pune baza înțelegerii sau a gândirii comune între credincioșii de diferite graiuri, care alcătuiesc Biserica. Cel dintâi zice: «Căci sint

1. Sf. Chiril al Alexandriei, *Dial. de S. Trinitate*, I, P.G., LXXV, 696 D — 697 A: «Formarea naturii noastre divizate și egolite în natura Bisericii, adică această reunire a individualității umane cu Hristos și cu semenii în natura cea una a Bisericii devine una din temeliile pentru rugăciunea noastră pentru toți oamenii și în special pentru cei decedați, a credinței noastre în valoarea rugăciunilor sfinților și a botezului copiilor pentru credința părinților spirituali (a neșilor)». Se poate adăuga că această unificare a înșilor separați în Biserica și temelii pentru într-ajutorarea, colaborarea și slujirea reciprocă.

toți adunați de același Duh într-o armonie unitară, întrucât El a pus în mulți una și aceeași înțelegere». Sfântul Duh este «Duhul comuniunii», adică al unității întregului, în care mădularile nu se contopesc într-unul singur. Sobornicitatea (catolicitatea) poate fi înțeleasă și ca comuniune; ea e nu numai o unitate ca atare, ci o formă specifică a unității. Există o unitate a întregului, în care diferitele părți nu mai pot fi deosebite, distinse; există apoi unitatea unui grup, care e lănută la un loc printr-o comandă exterioară; înșirșit există unitatea unor obiecte de același fel, juxtapuse. Sobornicitatea sau catolicitatea se deosebește de unitatea ca atare, întrucât este o formă deosebită a ei: este unitatea comuniunii. Unitatea comuniunii este singura unitate care se conciliază cu demnitatea personală a celor ce se unesc, singura în care nici o persoană nu e supusă alteia și singura în care instituția nu este văzută ca «extrapersonală» sau «suprapersonală», amănținând astfel persoana. În unitatea comuniunii persoanele sint adunate tocmai în egalitatea și libertatea lor; instituția este în ea expresia comuniunii; în unitatea comuniunii, structurile sint simple comuniuni de persoane cu servicii identice.

2. Dar sinodalitatea ierarhiei nu se întemeiază numai pe principiul comuniunii. Dacă s-ar întemeia numai pe acest principiu ea nu s-ar distinge ca un organ cu o slujire aparte în Biserică.

Sinodalitatea ierarhiei reprezintă comuniunea persoanelor înzestrate cu o slujire specială în Biserică. Această slujire are un caracter întregit. Ea constă în propovăduirea neschimbată a învățăturii lui Hristos, în sfințirea credincioșilor și în conducerea pastorală a lor spre desăvârșirea în Dumnezeu. Ele corespund celor trei slujiri ale Mântuitorului. Dar aceste trei slujiri sint atât de solidare, atât de nedespărțite între ele, încât îmbrățuiesc o singură operă. Această operă e numită de ea trebuie înțeleasă ca realizându-se prin purificarea și desăvârșirea, sau prin asemănarea și unirea lor cu Dumnezeu, adică prin împărtășirea tot mai deplină de El.²

Propovăduirea învățăturii neschimbate a lui Hristos și conducerea credincioșilor pe calea mântuirii spre desăvârșirea în Dumnezeu se încadrează în acțiunea aceasta de sfințire progresivă a lor. Căci învățătura nu li se împărtășește dintr-un interes teoretic, iar conducerea pastorală nu constă dintr-un simplu exercițiu de putere, fără scop, ci amândouă slujesc desăvârșirii sau sfințirii progresive a credincioșilor.

O asemenea slujire de îndumnezeire împlinește, după autorul scrierilor areopagitice, și fiecare ceată îngerească în raport cu ceata în-

2. Sf. Grigorie de Nazianz, în *Pentecostem*, Oratio 16, P.G., XXXVI, 448.

3. Dionisie Areopagitul, *De coelestii hierarchia*, cap. III, 2, P.G., III, 166: «Deci scopul ierarhiei este asemănarea și unirea cu Dumnezeu, pe cît este cu putință, avîndu-l pe Dumnezeu ca conducător al întregii sfinte și lucrări». *De ecclesiastica hierarchia*, cap. I, 3, P.G., III, 376. Voia Sfintei Treimi «este mîntuirea ființelor din planul nostru și a celor mai presus de noi. Iar aceasta nu se poate realiza fără să se îndumnezească cele ce se mîntuiesc. Iar îndumnezeirea este asemănarea și unirea cu Dumnezeu pe cît este cu putință. Iar acesta e scopul comun al întregii ierarhii».

Stanilone

tuează asupra rostului unificator al cunoștinței de Dumnezeu și peste tot al lucrării de sfințire și îndumnezeire a credincioșilor⁶.

Puterea unificatoare a slujirii iluminatoare a ierarhiei, se explică prin faptul că prin ea credincioșii se umplu continuu de iubirea de Dumnezeu⁷. De aici vine și rolul sfinților al cunoașterii de Dumnezeu⁸. Dar dacă prin lucrarea ei, ierarhia trebuie să conducă pe credincioși spre tot mai multă iubire, spre tot mai multă unitate sau comuniune cu Dumnezeu și întregalitate și dacă ea nu poate decât ceea ce primește ea mai întâi, atunci ierarhia trebuie să fie și ea plină de duhul iubirii, sau al comuniunii.

E adevărat că preotul împlinește singur în parohia sa slujirea sfințitoare și deci credincioșii se raportează la el ca la un unic slujitor al sfințirii lor. Dar preotul împlinește slujirea lui și credincioșii se referă toți la el, întrucât se află într-o comuniune cu ceilalți preoți din eparhie, împărțându-se de aceeași preoție a lui Hristos. E adevărat că în eparhie episcopul împlinește singur acțiunea de consacrare a preoților subalterni. Dar episcopul împlinește acțiunea lui de consacrare a preoților și preoții se referă la el ca la centrul lor unic, întrucât el se află în comuniune cu ceilalți episcopi, fiind părtași aceleiași arhierii a lui Hristos. Slujirea sfințitoare a preotului și slujirea sfințitoare a episcopului se îndeplinesc într-o solidaritate cu slujirea sfințitoare a tuturor preoților, respectiv a tuturor episcopilor, pentru că în toate e activă aceeași putere sfințitoare a arhieriei lui Hristos. Nică un preot și nici un episcop nu este în afara acestei comuniuni în actele sale sfințitoare. În spatele lor stă comuniunea tuturor preoților și mai sus comuniunea tuturor episcopilor, și, precum vom vedea, catolicitatea Bisericii⁹. Chiar Hristos capul e în comuniune cu Tatăl și cu Duhul Sfânt și conduce Biserica în comuniune cu ei.

Realitatea acestei comuniuni se arată la hirotonia episcopului. Dat fiind că deasupra episcopului nu mai este o treaptă de hirotonie superioară, el e hirotonit de doi sau mai mulți episcopi, care reprezintă sinodalitatea episcopală dintr-o Biserică locală sau autocefală, ca cea mai înaltă comuniune în Biserică locală. Căpetenia fiecărei Biserici locale sau autocefale comunică după înscăunarea sa tuturor căpetenilor Bisericii autocefale comunică știrea înscăunării sale, prelungind în continuare și în concret comuniunea între sinoadele Bisericilor locale.

6. *Ibidem*, cap. 1, l. col. 130: «Toată darcea cea bună și tot darul desăvârșit, de sus este, coborînd de la Părintele luminilor» (Iacob 1, 17). Dar și orice emanație de lumină pornită din Tatăl, venind la noi din bunătate, ne umple iarăși ca o putere unificatoare și ne înfocare spre unitatea Părintelui care ne adună și spre simplificata îndumnezeitoare.

7. *Ibidem*, *De ecclēsiastica hierarchia*, cap. 1, 3 col. 376: «Scopul comun a toată ierarhia este iubirea continuu sporită către Dumnezeu și cele dumnezeiești, produsă prin lucrare sfințită și îndumnezeitoare».

8. Parafrazînd scrierile areopagitice, Pachymere (*Parákrasis Pachymere ad De coll. hierch.*, cap. 11, 5, p.G., 111, 164) zice: «Cele sfinte unesc: cele întinate împrăștiate».

9. *Pastor Hermas*, *Visio VII*: Bătrîna (Biserica) spune: «Și acum mă adresez vouă celor care conduceți Biserica și năzuiliți spre locul dinții... Înădărați-vă unul pe altul și trăiți în pace unii cu alții, pentru ca și eu să pot sta înaintea Tatălui și să dau socoteală pentru țeară». Biserica e mai sus decît toți, inclusiv, decît conducătorii Bisericii. Ea se roagă lui Dumnezeu pentru toți, ea dă socoteală pentru toți.

În sinodalitatea episcopală se concentrează atât principiul comuniunii cît și originea transcendentă a acțiunii sfințitoare în Biserică. Sinodalitatea arată că nu există sfințire și desăvîrșire în afara comuniunii. Dar sfințirea ca putere de ridicare la comuniune mai înaltă e deosebită de comuniunea generală, venind de sus. Neexistînd însă ceva mai înalt decît sinodalitatea episcopală, sfințirea de origine transcendentă în treapta episcopală nu poate veni decît prin organul sfințitor cel mai înalt, care este însăși comuniunea sau sinodalitatea episcopală.

Sinodalitatea episcopală are și ea două trepte. Una e cea a Bisericilor locale, alta cea a Bisericii universale. Sinodalitatea Bisericii locale se manifestă în sinodul Bisericii respective. Sinodalitatea Bisericii universale se manifestă în Sinodul ecumenic, dar și în comuniunea dintre sinoadele Bisericilor locale. Comuniunea sau sinodalitatea episcopală, ca o coordonată esențială a celei mai înalte acțiuni de sfințire, deci și a celei de propovăduire a învățăturii neschimbate a lui Hristos, face ca necesitățile de activitate organizată a sinodaliității să fie satisfăcute de un președinte (proestos), care nu iese din ordinea comuniunii și nu diminuează puterea sfințitoare supremă a celei mai înalte comuniuni în Biserică, adică a sinodalității episcopale într-una din componentele ei, adică în formularea învățăturii. Biserica s-a asigurată de la început împotriva pericolului ca un astfel de președinte să încerce să se ridice deasupra comuniunii episcopale universale, ca organ suprem de sfințire sau de conducere și învățare în Biserică, prin deosebirea ce a făcut-o între treptele ierarhice *jure divino* și *jure ecclēsiastico*. Preoții și episcopii sînt trepte de hirotonie *jure divino*, protopopii, arhiepiscopii, mitropolitii, patriarhii sînt trepte de *jure ecclēsiastico*. Cel din urmă n-au decît rolul prezidial, care nu-i scoate din comuniune cu frații de preoție sau episcopat și, în cazul special al sinodalității episcopale și universale, nu coboară această comuniune sau sinodalitate din poziția ei supremă, la o treaptă de gradul al doilea, sau de totală dependență.

Necesitatea comuniunii ca coordonată a slujirii sfințitoare pe toate treptele e arătată în Orient și prin vizuina din scrierile areopagitice, referitoare la acțiunea sfințitoare din ordinea îngerească, model al acțiunii sfințitoare din Biserică. Îngerii de pe treptele superioare sfințesc pe cei de pe treptele inferioare, rămîind în ceața lor. Pînă la heruvimi, treptele îngerești sînt orînduite pe cete, nu pe îngeri individuali. Nici chiar Dumnezeu nu iese din ordinea comuniunii.

3. Venim acum la al treilea principiu al sinodalității episcopale, adică la *complementaritatea ei cu comuniunea poporului credincios*. Slujirea sfințitoare distinge sinodalitatea ca comuniune ierarhică, în speță distinge sinodalitatea de comuniunea generală a Bisericii, dar nu o separă de ea. Nu avem de a face nici măcar cu două comuniuni paralele, sau cu o comuniune care lucrează singură asupra celeilalte comuniuni. Comuniunea episcopală sau sinodalitatea e încadrată ca o diferență specifică în genul larg al comuniunii bisericești. E ca un cerc mai restrîns înăuntrul cercului mai larg, dar un cerc deschis în

aceiași timp în cercul mai larg. Ea trebuie să ajute la dezvoltarea comuniunii generale. E ca un plămîn în organismul bisericesc, necesar organismului, dar susținut de el. Numai legătura interioară dintre comuniunea sau sinodalitatea episcopală și comuniunea largă a Bisericii face ca în Sinod să se reflecte Biserica și în comuniunea între Sinoadle locale să se reflecte comuniunea între Bisericile locale înseși.

Comuniunea generală bisericească, întreținută prin Duhul lui Hristos, umple cu suflarea ei de viață toate organele constitutive ale Bisericii, inclusiv ierarhia. Comuniunea Bisericii e un duh de viață, de iubire reciprocă, ce se mișcă și în comuniunea ierarhiei. Iar comuniunea ierarhiei extinde duhul ei în toată comuniunea bisericească. Iubirea care se manifestă între ierarhi nu se poate închide la granița ierarhiei și nici cea dintre credincioși la granița lor, căci e aceeași iubire. Ea trece de la ierarh la popor și invers, ca între vasele comunicante. Ierarhia e o *pars in toto*, nu o *pars pro toto*. Fără iubirea poporului și fără iubirea de popor, preoții și ierarhii sînt morți sufletește, fără eficacitate în slujirea lor.

Acțiunea sfințitoare a ierarhiei ar rămîne fără efect dacă nu i-ar răspunde efortul credincioșilor de a se sfinți, primind cu bucurie și folosind puterea sfințitoare comunicată de sus, prin actele sacramentale ale ierarhiei, așa cum aerul n-ar folosi organismului, dacă organismul nu l-ar absorbi prin plămîni. Propovăduirea ierarhiei n-ar reuși să lumineze pe credincioși, dacă ei n-ar face efortul de a înțelege, de a aprofunda personal și de a asimila adevărul propovăduit.

Acțiunea de conducere pastorală a credincioșilor spre desăvîșire nu se poate săvîrși cu succes fără efortul de autodesăvîșire al credincioșilor. În acest efort ei asimilează personal la nivelul lor de fiecare dată, adevărul, sfatul, îndemnul ce li se comunică. Preoții și ierarhii îi ajută prin pastorația lor să-l adapteze la condițiile lor personale de fiecare dată. Dar cei ce fac cunoscute aceste condiții în dialogul cu preoții și cu episcopii, cei ce trăiesc aceste condiții în diintensitatea, cei ce trăiesc în mod viu și deplin din luminarea internă a potrivirii sfaturilor cu situația lor de o complexitate totdeauna personală și nouă sînt credincioși.

Din toate acestea rezultă că credincioșii nu sînt obiecte pasive ale lucrării sfințitoare a ierarhiei, ci colaboratori activi ai ei. Mai mult chiar, există o colaborare reciprocă între credincioși și membrii ierarhiei. Ierarhia nu învață numai pe credincioși, ci și învață de la ei. Principiile generale ale învățării își descoperă profunzime spirituală și bogăție inepuizabilă de sensuri, nesfîrșita lor capacitate de a se adecva cu situațiile indefinite de sensuri, nesfîrșite ale omenești, prin fierea care credincios și membrii ierarhiei o cunosc și folosesc acest aport al credincioșilor. Căci un membru al ierarhiei are misiunea de a propovădui punctele învățării în forma lor de principii generale, luminate cel mult de experiența spirituală a persoanei sale singulare. Dar aceste puncte se umplu ca o urzeală generală de înfloriturile nesfîrșite ale înțelegerilor personale ale tuturor credincioșilor. Membrii ierarhiei cunoscîndu-le pe acestea se îmbogățesc ei înșiși cu înțele-

geri noi ale învățării pe care o propovăduiesc, folosindu-se de aceste noi înțelegeri în propovăduirea lor următoare.

Acesta e un exemplu pentru jertfele și rugăciunile credincioșilor care se sintetizează în jertfa comunității adusă prin preot. Preotul e jertfitorul în care converg credincioșii ca jertfitori. El e jertfitorul comunității, el aduce jertfa și rugăciunile comunității. Episcopul la fel. Iar întreg episcopatul aduce jertfa și rugăciunile întregii Biserici, păstrîndu-i caracterul de jertfă a comunității. Sfințul Apostol Pavel spune, în acest sens, că Biserica este «plinirea» lui Hristos însuși (Efes. I, 23). Este plinirea lui Hristos ca arhieru și sfințitor. De aceea, dacă membrii ierarhiei se disting prin trimiterea ce o au de sus pentru săvîrșirea acțiunii de sfințire a credincioșilor, în concret și pe planul interior, trimiterea lor se ține în cumpănă cu rolul activ al poporului credincios, sau acțiunea lor se întregeste cu acțiunea poporului credincios.

Membrii ierarhiei au misiunea oficială de a propovădui învățătura neschimbată, judecînd ceea ce vor să spună la lumina tradiției și în acord cu principiile generale ale învățării propovăduite în toată Biserica. Credincioșii laici adîncesc și nuanțează aceste principii la lumina experienței lor individuale, sau a experienței unor grupuri. Ierarhia are misiunea ca țînd seama de aceste experiențe și înțelegeri, să caute să le articuleze în principiile generale și fundamentale ale Tradiției, sau ale Revelației divine păstrate de Biserica pînă azi ca Tradiție, și prin aceasta să le armonizeze între ele însele.

Ierarhia e din acest punct de vedere o reprezentantă a Bisericii celei una și a Tradiției ei de totdeauna, a adevărului mîntuitor al lui Hristos, fără de care nu se poate realiza sfințirea și mîntuirea oamenilor. Dar tocmai de aceea ierarhia e și garantă comuniunii generale sau a catolicității Bisericii.

S-ar putea spune astfel că comuniunea sau sinodalitatea episcopală întregeste comuniunea poporului bisericesc, iar aceasta din urmă întărește și susține comuniunea sau sinodalitatea episcopală. Poporul credincios dă viață principiilor, ierarhia menține unitatea acestei vieți. Există între ele o complementaritate reciprocă. Slăbirea sinodalității slăbește duhul comuniunii în poporul credincios; slăbirea duhului de comuniune a poporului slăbește sinodalitatea sau comuniunea episcopală.

Ideea complementarității dintre sinodalitatea episcopală și lărga comuniune bisericească se constată în Biserica veche și în faptul că la sinoadle participau și reprezentanții clerului, ai monahilor și ai poporului credincios, cerîndu-se și părerea lor înainte de adoptarea definițiilor sinodale. Pe lîngă aceea, fiecare episcop semna aceste definiții numai după ce se convingea că ele corespund cu credința Bisericii sale, care cuprindea clerul și credincioșii ei și era în legătură cu Tradiția ei apostolică. Iar adoptarea definitivă a hotărîrilor sinodale de către întreaga Biserica se făcea prin așa-zisa recepție. Definiirea învățării nu se făcea de un episcopat rupt de Biserica, neținînd seama de Biserica, ci în episcopatul intrunit în sinoadle se reflecta Biserica

Însăși. Desigur episcopatul avea misiunea specială de a formula oficial ceea ce gândea Biserica în întregime ei; dar verificarea definițiilor lui ca conforme cu gândirea Bisericii se făcea prin recepție de către Biserica. Duhul Sfânt călăuzea pe episcopi în formularea învățăturii, dar a unei învățături care era a Bisericii și pe care același Duh Sfânt o păzește în întregime ei în adevăr.

Am spus mai înainte că ierarhia reprezintă venirea de sus a puterii sfințitoare, reprezintă originea transcendentă a lucrării sfințitoare a Duhului Sfânt.

Acum putem adăuga că efortul poporului de a asimila acțiunea de sus a sfințirii se datorește și el unei prezențe a Duhului Sfânt. Duhul Sfânt sfințește prin ierarhie, dar tot Duhul Sfânt asimilează lucrarea sfințitoare prin popor. Ierarhia reprezintă, de aceea, în rugăciunile și jertfele ce le înalță către Dumnezeu, și poporul. Dar îl reprezintă fără a se dispensa de el. În rugăciunile și jertfele ce le aduce, preotul adună în mod concret rugăciunile și jertfele poporului; în formularea generală a învățăturii, călăuzită de duhul unificator, episcopatul adună în mod real înțelegerile vie ale poporului la care acesta ajunge sub călăuzirea Duhului de viață făcător.

Astfel, pe de o parte, ierarhia reprezintă lucrarea de sus a Duhului Sfânt, pe de altă parte, lucrarea Duhului din poporul credincios, care desigur nu se află în popor fără să-i fi premerș o lucrare de sus. Ierarhia reprezintă lucrarea Duhului din poporul credincios cu manifestarea ei concretă prin poporul prezent care se roagă, jertfește, face eforturi pentru primirea și asimilarea darurilor sfințitoare. În felul acesta lucrarea poporului întregeste lucrarea ierarhiei, realizând împreună o unică comuniune.

Această complementaritate e concretizată în liturghia însăși, și mai ales în liturghia de la Hirotonia sau înscăunarea unui episcop, când comuniunea ierarhilor reprezentând sinodul liturghisește în comunione cu preoții, iar liturghia e întregită de participarea activă a poporului, care dă răspunsurile și se împărtășește din același potir cu ierarhii și cu preoții.

În multe Biserici Ortodoxe, calitatea ierarhiei de a reprezenta pe de o parte o transcendență divină, pe de alta, poporul în manifestarea lui reală, se arată în faptul că preoții sunt aleși de popor și apoi hirotoniți de episcop, iar episcopi sunt aleși înainte de a fi hirotoniți de un colegiu electoral, în care sînt membrii nu numai episcopii, ci și reprezentanții preoțimii și ai poporului. Hirotonia însăși a preotului și a episcopului, deși se săvârșește prin punerea mâinilor și prin rugăciunea episcopului, respectiv a unei comunități de episcopi, are loc în cadrul liturghiei care nu se poate face fără participarea și rugăciunile poporului credincios.

Dar ierarhia reprezintă și poporul nu numai pentru că Duhul Sfânt lucrează și în popor, ci și pentru că membrii ierarhiei primesc și ei înșiși darurile ce le primește poporul, deci fac parte din organismul Bisericii. Sfântul Ioan Gură de Aur a pus în evidență faptul că în Biserica, întocmai ca și în trup, diferitele organe împlinesc lucrări spe-

cială, dar aceste lucrări sînt în același timp împlinite cu ajutorul întregului organism și în folosul întregului organism. Diferitele organe comunică astfel întreolaltă și cu aceeași cînstă, cu toată deosebirea dintre ele. Sfântul Ioan Gură de Aur evidențiază întregul paradox al unității organice, care se arată atât în deosebirea cît și în unitatea organelor. Trebuie considerat ca paradoxal că mădușarele sînt egale în cadrul unității organice tocmai prin deosebirea lor. Sfântul Ioan Gură de Aur ilustrează acest fapt printr-o aplicare concretă, intrucît el se adresează tocmai celor mai puțin înzestrați și le spune să nu învidieze pe cei mai înzestrați: «Dacă ești tulburat de aceasta, gîndește-te la faptul că munca ta nu poate fi îndeplinită de acela. Chiar dacă tu ești mai mic decît acela, tu îl întreci pe el tocmai în micimea ta; și dacă celălalt este mai mare ca tine, el îți este subordonat ție întocmai prin aceasta; și prin aceasta se naște egalitatea».

După indicarea simplă a acestui paradox, Sfântul Ioan Gură de Aur aduce următoarea explicație: «Egalitatea în cinste a mădușurilor vine de acolo că ele îndeplinesc o muncă comună, că deci cele mici iau parte la împlinirea unor lucruri mari, împreună cu cele mari; egalitatea în cinste vine de acolo că valoarea unitară a operei comune, care este executată în comun, iradiază ca o strălucire peste toate care au luat parte la executarea ei, căci într-un trup nu se poate spune ne că mădușurile mai mici îndeplinesc lucruri mici; dacă aceste pre-stări ar lipsi, cele mari ar fi păgubite. Ce este într-adevăr mai mic din tot trupul ca părul? Dacă însă părul sprincenelor sau al genelor ar fi smuls, întreaga frumusețe a feței ar fi distrusă, și ochiul n-ar mai arăta așa de frumos ca înainte. Deși păguba ar fi mică, ar distruge totuși întreaga frumusețe; dar nu numai frumusețea, ci și dreptăța întregului organism; și aceasta înseamnă că unitatea organismului se află în toate mădușurile și e susținută prin toate mădușurile».

Apoi vine concluzia, care încoronează explicația Sfântului Ioan Gură de Aur: «Căci fiecare din mădușurile noastre are atît o lucrare proprie cît și o lucrare comună; de aceea există în noi o frumusețe proprie a mădușurilor noastre și o frumusețe comună».

Aci stă taina întregului și aci stă și taina Bisericii ca întreg: în comunul care leagă toate mădușurile întreolaltă, care iradiază peste toate și căruia îi servesc toate. Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește atît despre funcția proprie cît și despre rolul pe care-l are în cadrul întregului fiecare mădușurar și tratează aceste două teme în mod deosebit. Aceasta poate să fie explicată prin aceea că mădușurarul singular își poate împlini munca sa numai cu ajutorul întregului; sau mai bine spus, că întregul organism își face munca sa prin mădușurarul respectiv. În Biserica munca este prestată de unul și același Duh și anume prin fiecare credincios singular. Tocmai de aceea toți membrii sînt de aceeași valoare, căci fie că printr-un anumit membru se execută o muncă mai mare sau mai mică, această muncă este munca aceluiasi Duh și a întregului organism, și este în orice caz la fel de importantă pentru întreținerea și pentru propășirea organismului. «De aceea, nu spune că o activitate anumită ar fi fără însemnătate, ci gîndește-te la aceea că ea e împlinită de un membru al aceluiasi trup; și întocmai așa

precum ochiul contribuie la aceasta, așa contribuie și celălalt membru ca trupul să fie cu adevărat trup. Căci unde trupul este zidit, aceasta nu se datorește unuia mai mult ca altuia, și trupul nu este alcătuit prin aceea că unul e mai mare ca altul, ci prin aceea că există multe și diferite mădulari. Căci așa cum participi tu la zidirea trupului, pentru că tu ești mare, așa participă și celălalt, pentru că el este mic. Astfel contribuția lui modestă la zidirea trupului e la fel de valoroasă cu contribuția ta mare în cadrul acestei frumoase colaborări, căci în ambele cazuri este prestată o muncă egală.¹⁰

«Dat fiind că întregul este prezent și activ în fiecare mădular «se poate să ele ar fi despărțite; propriu-zis ele sînt însă împletite întreolaltă și prin distrugerea unuia toate celelalte sînt distruse. Căci primele arcurile; dacă însă unul dintre aceste mădulari ar fi distrus, întreaga frumusețe ar fi păgubită și celelalte mădulari ar arăta triste, căci tot ceea ce se părea înainte frumos, apare acum urît»¹¹.

La fel sînt nedespărțite funcțiunile diferitelor mădulari. Prin aceasta se arată că funcțiunea proprie a unui mădular este propriu-zis o funcțiune a întregului organism, o funcțiune comună, care într-un anumit sens e proprie tuturor celorlalte mădulari, întrucît susțin funcția proprie a celui. «Și dacă tu vrei să vezi, cum același lucru se împlinește cu funcțiile, smulge un deget și vei vedea că toate celelalte sînt mai puțin sprintene la lucru și munca lor nu o vor mai îndeplini așa ca înainte. Dacă deci vătămarea unui mădular duce la urfienia generală și dacă starea lui bună condiționează frumusețea generală, atunci nu trebuie să fim supărați pe aproapele nostru, căci prin fiele care mădular mic se menține frumos și cuviincios și cel mare și genele cele mici înfrumusețează ochiul cel mare. Deci dacă cineva luptă împotriva fratei lui său, luptă împotriva sa însuși și paguba nu se oprește la frate, ci el însuși se va păgubi nu puțin... Acest chip al trupului vrem să-l aplicăm Bisericii și să avem grijă de fiecare membru al ei»¹².

Conținutul general al acestor explicații ale Sfîntului Ioan Gură de Aur este așadar prezența și lucrarea întregului în fiecare mădular singular. Acest întreg («olon») este în cazul nostru Biserica. Ea este aceea care face ca fiecare membru să-și îndeplinească lucrarea sa, și anume în așa fel ca această lucrare să reprezinte totodată o lucrare comună; așadar o lucrare a Bisericii în favorul Bisericii. Această însușire a unității Bisericii este consecința prezenței Duhului Sfînt, astfel că în definitiv el este cel care prin distribuirea diferitelor daruri se îngrijește ca aceste daruri să stea în slujba întregului și nu mai datorită acestui întreg vin la actualizare, în așa fel că ele apar propriu-zis ca daruri comune.

În această unitate a darurilor și slujirilor în Biserica, explicată prin unitatea de organism a Bisericii și prin unitatea Duhului din ea, intră și slujirile și darurile ierarhiei. Dar numai în parte. Adică numai

10. Sf. Ioan Gură de Aur, *Epistola ad Corint*; *Omitia 31*, P.G., LXI, 260.
11. *Ibidem*, col. 254.
12. *Ibidem*.

întrucît ele nu rămîn exterioare celorlalte slujiri și nu se pot exercita fără întregirea lor prin activarea tuturor darurilor din Biserica. Dar din alt punct de vedere slujirile și darurile ierarhiei se deosebesc de toate celelalte daruri și slujiri, întrucît reprezintă baza originii transcendente a tuturor celorlalte și prilejuiesc și activează prin aceeași toate celelalte daruri și slujiri. Dacă în celelalte daruri și slujiri Biserica e activă din Duhul pe care îl are de mai înainte în sinul ei, în darurile și slujirile ierarhiei, e activ Duhul care vine continuu în Bizerezind atît Biserica ce le cere cît și venirea de sus a acestor daruri, ca răspuns la cerere.

Complimentaritatea între slujirile ierarhiei și toate celelalte slujiri din Biserica e de un caracter special. Aceasta nu înseamnă că slujirea ierarhiei e mai puțin slujire ca slujirile mirenilor. Dintr-un punct de vedere ea trebuie să fie o slujire mai accentuată decît slujirile celorlalte; din ea trebuie să ia putere slujirile celorlalte. Aceasta o spune Mintuitorul: «cine vrea să fie întîiul, să fie slujitor tuturor». Hristos este exemplu în privința aceasta: «Căci și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească el». Figura păstorului care duce în spate oia slăbănogită nu trebuie să rămînă numai o figură de stil. Dacă oamenii sînt conduși prin membrii ierarhiei la asemănarea cu Hristos care slujește, membrii ierarhiei trebuie să fie cei mai de model slujitori, organe prin care se comunică puterea slujitoare a lui Hristos. Aceasta indică și comuniunea ce se realizează între membrii ierarhiei și mireni.

Autorul scrierilor areopagice spune că ceata Stăpînilor nu stăpînește tiranic asupra cetei, inferioare a Puterilor, ci forța divină cu care este atrasă ea spre Dumnezeu devine forță care atrage spre Dumnezeu și ceata inferioară¹³. Aceasta e valabil și pentru ierarhia bisericească.

Ierarhia trebuie să fie un mediu transparent prin care experiază membrii Bisericii puterea dumnezeiască. Ea va fi cu atît mai transparentă pentru puterea dumnezeiască cu cît se va smeri mai mult, cu cît se va subția mai mult ca existență deosebită de cea dumnezeiască. «Cînd sînt slab, atunci sînt tare», spune Sfîntul Apostol Pavel (II Cor. XII, 10). «Căci puterea lui Dumnezeu intru slăbiciune se săvîrșește» (II Cor. X, 9). Nu e vorba de slăbiciunea păcatului, ci a recunoașterii neputinței proprii și a nemăsuratei puteri a lui Dumnezeu lucrătoare prin neputința proprie.

Dar membrii ierarhiei fac parte din comuniunea generală a Bisericii nu numai prin această complimentaritate de tip special cu membrii mireni ai Bisericii, ci și prin faptul că sînt ei înșiși membri ai Bisericii care au lipsă de mîntuire, care fac eforturi pentru sfințirea și desăvîrșirea lor. Chiar și prin aceasta atrag pe ceilalți spre Dumnezeu prin neputința proprie.

13. *De coelestis hierarchia*, cap. VII, 1, col. 240: «Ceata Stăpînilor supralumeste și inteligibile nu abuzează tiranic spre cele re de puterile stăpînitore, ci fiind atrasă înzestibil spre cele dumnezeiești cu bună rînduială atrage spre cele dumnezeiești și pe cele de după ea».

zeu. Ei nu săvârșesc Euharistia numai pentru ceilalți credincioși, ci se împărtășesc și ei înșiși; ei nu primesc numai mărturisirea păcatelor și dau dezlegare de păcate, ci se mărturisesc ei înșiși altor preoți sau episcopi și primesc prin aceia dezlegare de păcate.

Adunând la liturghie jertfele credincioșilor lângă jertfa lui Hristos, o adaugă și pe a lor. Se roagă nu numai pentru credincioși, ci și pentru ei, vorbind la persoana întii plural: «Iar pe noi pe toți care ne împărtășim dintr-o pâine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea aceluiași Sfânt Duh» (*Rugăciunea după Siria împărtășanie*).

Preotul și episcopul predică nu numai credincioșilor și îndeamnă nu numai pe credincioși, ci își predică și lor și se îndeamnă și pe ei înșiși. Dar mai ales ascultă și ei predică și îndemnul altor preoți și episcopi. Ei vorbesc despre Dumnezeu credincioșilor și ca unor frați, nu numai ca unor fii duhovnicești. «Spune-voi numele Tău fraților mei, în mijlocul adunării Te voi lauda» (Ps. XXI, 24). Cuvintele acestea sînt spuse ca din partea Mîntuitorului.

În general Mîntuitorul, făcîndu-se om, s-a adus și pe Sine jertfă lui Dumnezeu și Tatăl; și s-a așezat între cei ascultători și rugători «în zilele trupului Său, El a adus, cu strigăt tare și cu lacrimi, cereri și rugăciuni către Cel ce putea să-L mîntuiască din moarte și auzit a fost pentru buna Sa cucernicie» (Evr. V, 7). Iisus este exemplu membrilor ierarhiei în această privință.

Astfel, în persoana membrilor ierarhiei se îmbină reprezentarea transcendenței divine și reprezentarea poporului bisericesc. Ei lucrează pentru mîntuirea credincioșilor, dar lucrează, asemenea credincioșilor și în comuniune cu credincioșii, și pentru mîntuirea lor.

Ierarhia e plămînul organismului care primește aerul ceresc pentru tot organismul, dar și pentru el însuși.

Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu EVENIMENTELE ISTORICE ÎNAINTE ȘI DUPĂ SINODUL DE LA CALCEDON

Imperiul roman de Răsărit, numit din secolul al VII-lea Imperiul bizantin, trecea, începînd din secolul al V-lea, printr-o mare transformare politică și religioasă. Structura romană de stat, cultura greacă și credința creștină constituiesc cele trei fundamente pe care s-a ridicat Imperiul roman de Răsărit. În cultura Bizanțului au funcționat cultura latină, elenismul, cultura creștină și cultura orientală a Persiei. Imperiul, era multinational și nu era bine consolidat: greci, latini, egipteni, sirieni, slavi, arabi și alte popoare, cu tradiții și limbi deosebite, trăiau laolaltă, manifestînd deseori, tendințe și interese diferite față de Bizanțul centralizator. Unitatea Imperiului bizantin multinational și constituia Ortodoxia. Ideea de naționalitate, așa cum a înțeles-o Revoluția franceză din 1789 n-a existat și nu putea să existe în acele timpuri în Bizanț. Dacă nu exista conștiința unei națiuni bizantine, exista în schimb o singură credință, cea ortodoxă, care îndeplinea în Imperiul bizantin plurinațional și un rol politic, întrucît prin intermediul credinței ortodoxe se menținea unitatea numeroaselor popoare din imperiu, diferite ca rasă, limbă și cultură. Despărțirea de credința ortodoxă însemna nu numai lepădarea credinței celei adevărate, ci și lipsă de patriotism sau lealitate politică față de Bizanț. Popoarele din Imperiul roman de Răsărit au început să treacă din secolul al V-lea de la romanizare la elenizare. Din «Imperiul roman», ei a început să devină «Imperiul romano-bizantin», apoi numai «bizantin». Imperiul a fost deseori amenințat din exterior și din interior. La nemulțumirile și agitațiile politice, sociale și economice, se adăugau agitațiile și nemulțumirile religioase, care au colorat toată dezvoltarea Imperiului roman de Răsărit.

Ereziile hristologice au jucat un mare rol în viața Bizanțului și datorită lor, vechile țări ale Orientului, Egiptul, Siria, Palestina, Armenia și Mesopotamia, s-au separat de Bizanțul centralizator.

Ereziile hristologice încep să tulbure viața Bisericii din secolul al IV-lea. Ele s-au dezbătut mai întii la Sinodul al III-lea Ecumenic de la Efes, din 431, apoi au continuat să fie discutate în «sinodul tilhăresc» de la Efes, din 449 și în Sinodul al IV-lea Ecumenic de la Calcedon din 451, în Sinodul al V-lea Ecumenic de la Constantinopol din 553 și în Sinodul al VI-lea Ecumenic de la Constantinopol din 680—681.

Sinodul al III-lea Ecumenic de la Efes din 431, prezidat de Sfântul Chiril, patriarhul Alexandriei († 444), a condamnat erezia lui Nestorie, numită *diosprosopism* sau «nestorianism», care susținea că în Iisus Hristos există două persoane: persoana divină a Fiului lui Dumnezeu și persoana umană a lui Hristos, avînd fiecare persoană firea sa. Con-